

Adolf Urbeanu (9.10.1855 - 30.06.1934) – o viață închinată științelor chimico-farmaceutice

ADOLF URBEANU (9.10.1855-30.06.1934) –
A LIFE DEDICATED TO CHEMICAL-PHARMACEUTICAL SCIENCES

Farm. pr. Maria-Gabriela Suliman^{1,2}, Ist. Antoaneta Lucasciuc^{1,2}

¹Societatea Română de Istoria Farmaciei (SRIF)

²Societatea Română de Istoria Medicinii (SRIM)

Rezumat

Farmacist militar, dr. chimist, Adolf Urbeanu (Urbanschi) s-a născut la 9 octombrie 1855 în localitatea Hreățal/Herța – Dorohoi și a absolvit la data de 31 ianuarie 1884 Școala Superioară de Farmacie din București.

În perioada 1884-1891, cât a fost farmacist militar, i s-a recunoscut deosebita capacitate profesională, fiind numit, în 1886, la conducerea Laboratorului de chimie din Spitalul militar central.

A fost cunoscut ca unul dintre renumiții colaboratori ai revistelor vremii: Revista Farmaciei, Revista Sanitară Militară, Buletinul Medical etc.

În anul 1899, în paginile Revistei Farmaciei, este publicată o propunere de „monopolizare a farmaciilor“, pe care autorul anonim o crede în avantajul farmacistului, ce ar putea beneficia de salariu fix și de siguranța unei pensii.

Noi credem că autorul acestui demers (care a stârnit polemici agresive) poate fi identificat în persoana lui A. Urbeanu, deoarece în 1902, la București, apare sub semnătura sa o broșură intitulată Monopolizarea farmaciilor de către stat.

În lucrare prezentăm bibliografia studiilor sale științifice despre analiza medicamentelor, alimentelor, băuturilor, apelor minerale și potabile etc., cât și a lucrărilor de popularizare și sfaturilor igienico-sanitare de prevenire a unor boli sociale (ex. pelagra), cauzate de o alimentație carențială în viața țăranului și a militarului român. De interes farmaco-istoric și medical sunt și Amintirile, cu valoare certă de sursă bibliografică.

Cuvinte cheie: *Adolf Urbeanu, farmacist militar, doctor chimist, peLAGRĂ*

Abstract

Military pharmacist, doctor in chemistry, Adolf Urbeanu (Urbanski) was born on 9 October 1855 in Hreățal/Herța-Dorohoi and finished the Superior School of Pharmacy in 31 January 1884, in Bucharest.

During 1884-1891, as military pharmacist, his professional capacity was highly appreciated, being appoin-

Adresa de corespondență:

Farm. Pr. Maria-Gabriela Suliman, Str. Turda nr. 127, bl. 2, sc. E, ap. 227, sector 1, București

E-mail: suliman.maria@gmail.com

ted, in 1886, as manager of the Chemistry Laboratory of the Central Military Hospital.

He was known as one of the famous collaborators of the magazines of that time: Pharmacy Magazine, Military Sanitary Magazine, Medical Bulletin etc.

In 1899, a proposition of „pharmacies monopolization“ was published in the pages of Pharmacy Magazine. The anonymous author considers that the pharmacist should take advantage of this, because he could benefit of a fixed salary and of a pension safeness.

We think that the author of this approach (which caused aggressive polemics), can be identified as Adolf Urbeanu, because, in 1902, in Bucharest, a brochure intitulated: State's pharmacies monopoly is published under his signature.

Our work emphasizes the bibliography of his scientific studies about the medicines, foods, drinks, mineral and potable waters analysis etc., as well as his works for the popularization of his hygienic-sanitary advices to prevent social diseases (for example pellagra), caused by a carential food alimentation of the Romanian peasant and soldier. His Memories represent a pharmaco-historical and medical bibliographic source.

Keywords: *Adolf Urbeanu, military pharmacist, doctor in chemistry, pellagra*

Adolf Urbeanu (Urbanschi) s-a născut la 9 octombrie 1855 în localitatea Hrețca/Herța – Dorohoi, fiul lui Felice și al Anei Urbanski, de origine poloneză, rămânând orfan de tânăr. După absolvirea cursurilor primare și secundare, s-a înscris la Școala Superioară de Farmacie din București, având matricola nr. 19/18 dec. 1869. Practica în farmacie a exercitat-o timp de trei ani la farmacia Spitalului Colțea din Capitală. A susținut examenul de asistent la 17 octombrie 1873, lucrând încă doi ani ca asistent, la farmacia *Națională* din Tecuci, condusă de Vincenz Grzesicki (28.10.1873-29.09.1875), apoi doi ani cursuri universitare: anul I (1875/76) și II (1878/79), absolvite cu note excelente. În iunie 1879, Profesorul A.N. Bernath-Lendway, directorul Institutului Chimic Universitar, l-a luat să lucreze în laboratorul său de la Colțea, devenindu-i asistent. Aici a executat analize chimice de ape minerale; lucrări chimice-legale ale Ministerului de Justiție; analiza pâinii, vinurilor, băuturilor spirtoase pentru Serviciul sanitar al Capitalei; lucrări pentru Direcția vămilor; analiza medicamentelor pentru serviciile medicale ale Eforiei spitalelor civile ș.a.

L-a însoțit pe profesorul A.N. Bernath-Lendway la analizarea apelor minerale de la Pucioasa, Vulcana, Glodeni și lacul Sărat lângă Brăila. La lacul Sărat au fost însoțiți și de pictorul Nicolae Grigorescu, iar cercetările au fost efectuate asupra apei, nămolului și vegetației. Primul an a fost plătit de Bernath-Lendway din leafa proprie.

1881 – A fost numit oficial asistent al laboratorului de către Eforia spitalelor civile.

1882 (29 aprilie – 11 mai) – În Monitorul Oficial nr. 24 a fost publicat anunțul de schimbare a numelui de A. Urbanschi în **A. Urbeanu**.

1883 (mai) – La propunerea lui Bernath-Lendway, **A. Urbeanu** a fost însărcinat, în calitate de chimist-expert, cu lucrări chimico-juridice ale Ministerului de Justiție, fiind remunerat cu o diurnă lunară de 300 de lei.

1884 (31 ianuarie) – A absolvit examenul de licență, fiind declarat farmacist cu nota *10 (zece) cu laudă*.

1884 (1 apr.) – 1885 (1 apr.) – Și-a efectuat stagiul militar ca farmacist de batalion stagiar, în cadrul Spitalului Militar Central din București, după care a fost primit în armată ca farmacist de batalion activ.

1884 (1 apr.) – A luat ființă Laboratorul de chimie al Serviciului Sanitar al armatei, organizat și condus de **A. Urbeanu**, până la 1 septembrie 1890, fiind primul șef.

1884 (6-8 oct., București) – A avut loc primul Congres al medicilor, farmaciștilor și veterinarilor din România, sub președinția lui J. Felix. Dintre farmaciști s-au impus prin materialul prezentat și intervențiile lor la dezbateri: **A. Urbeanu**, Șt. Popini, P. Grigorescu, Chr. Alexandriu, V. Vasiliu, At. Rădulescu, D.I. Roșu, Dim. Niculescu, I.A. Ciura, A. Frank, Ed. Rissdörfer, J. Oswald și alții.

1886 (5 mai) – „Cu decizia ministerială nr. 1116, **A. Urbeanu** este confirmat chimist conducător al Laboratorului de chimie al armatei din București“.

1887 (1 apr.) – A fost avansat farmacist de regiment (locotenent), grad cu care a demisionat din armată la 25 dec. 1891, fiind trecut în rezervă, repartizat la corpul 2 armată.

1888 (1 apr.) – A fost numit profesor de chimie la Institutul medico-militar și a elaborat un curs de chimie analitică.

1889 (1 mai, Paris) – S-a deschis Expoziția universală, printre expozanții români aflându-se și mulți farmaciști, iar dintre aceștia au fost premiați Carol și Samuel Konya, Constantin Ținc, **Adolf Urbeanu**, Vlad Linde, Mihail Stoenescu, Sergiu Torjescu.

1890 (24 martie, București) – Membru fondator al „Societății de științe fizice” (devenită apoi „Societatea Română de științe”), inițiată și organizată de C.I. Istrati.

1890-1891 – A. Urbeanu a lucrat la Spitalul Militar din Constanța. Faptul că acest om de știință a lucrat la Spitalul Militar din Constanța n-a rămas fără urmări. El a deschis aici apetitul pentru activitatea de cercetare în care o serie de urmași au încercat să nu-l dezmință: printre aceștia s-a remarcat și locotenentul Constantin Cerbulescu, care a lucrat la farmacia Spitalului Constanța între 1902-1912.

1892, București – Laboratorul lui **A. Urbeanu** începe să producă esențe, sucuri de fructe, uleiuri eterice, culori esențiale etc.

1893 (11-13 iulie) – În *Monitorul Oficial nr. 81* i s-a publicat libera practică, acordată în baza jurnalului Consiliului sanitar superior nr. 1015.

1894 – A obținut titlul de doctor în chimie la Universitatea din Geneva.

1894 (24 sept., București) – A revenit la Institutul Chimic Universitar, funcționând la secția de chimie medico-legală, pendinte de Ministerul Justiției.

1899 (10 aprilie, București) – A cumpărat farmacia *Sf. Pantelimon*, pe care nu o va conduce mult timp.

1901 (aug.-sept., București) – În *Amintirile* sale din *Revista Farmaciei* consemna cu multe amănunte atmosfera entuziastă și plină de interes a publicului care urmărea conferințele dr. Carol Davila și experiențele dr. Bernath-Lendway din amfiteatrul Spitalului Colțea.

1903 (1 martie, București) – A apărut revista despre băuturi și alimente, *Sfaturi*, editată de **A. Urbeanu** în sprijinul popularizării și educației de igienă alimentară, iar de la 1 martie 1904, împreună cu suplimentul *Sfaturi practice*.

1906, București – La Expoziția Generală Română a primit diplomă de onoare cu medalia de aur pentru lucrări științifice diverse, culori nevătămătoare pentru colorarea băuturilor și alimentelor, esențe eterice și semințe cultivate în țară.

1907, Hamburg – **A. Urbeanu** a înființat un birou comercial în vederea aprovizionării celor interesați din România cu uleiuri eterice și produse chimice.

1919 (18 sept., București) – A luat ființă societatea anonimă pentru fabricarea și desfacerea produselor chimice și farmaceutice „**Dr. A. Urbeanu**”, printre fondatori numărându-se **A. Urbeanu**, ales președinte al Consiliului de Administrație, și N.I. Angelescu. A mai fost fondator și președintele consiliului de administrație al societății anonime *Oțet-Vultur-Cocoș*.

1933 (25/30 oct., Madrid) – Au avut loc lucrările celui de al III-lea Congres internațional asupra cancerului, în cadrul căruia **A. Urbeanu** a prezentat lucrarea *Mystère du cancer humain*, bine primită de participanți.

1934 (30 iunie, București) – A încetat din viață în str. Paris nr. 7 și a fost înmormântat în cimitirul Bellu.

1976 (5-7 mai, București) – A avut loc Sesiunea de comunicări a Comitetului român de istoria și filozofia științei al Academiei RSR, cu tematica *Figuri reprezentative ale farmaciei românești*, în care farmaciștii au elogiat memoria și meritele a 15 reprezentanți de seamă ai farmaciei românești: A. Frank, **A. Urbeanu**, A.N. Bernath-Lendway, N.I. Angelescu, Marcel Brândză, Th. Solacolu, I. Huzum, Șt. Bogdan, D.M. Ionescu, N.T. Deleanu, I. Constantinescu-Frunză, Gh. P. Pamfil, Fr. Nyulas, P.P. Stănescu, Radu Zitti.

1979 – S. Izsák consemna: „...farmacistul A. Urbeanu a abordat chestiuni de chimie, alimentație, farmacie, precum acelea ale reformei organizării asistenței farmaceutice (etatzarea oficinelor)”.

LISTA LUCRĂRILOR

- Câteva cuvinte asupra etiologiei pelagrei din punctul de vedere chimic**, **A. Urbeanu**, 24 p., Buc. (Tip. Alexandru A. Grecescu) (lucrare prezentată la primul Congres medical român), 1884
- Contribuțiune la studiul compozițiunii Sulfatului de Chinină din Comerț**, **A. Urbeanu**, 15 p., Buc. (Typo-Litografia Eduard Wiegand) (Extras din revista medicală *Spitalul, nr. 7 iulie 1886*) (lucrare comunicată și la Societatea de Terapeutică din Paris), 1886
- Cursu de fiziologie normală**, prof. Athanase Demosten (cules și tipărit de **A. Urbeanu**), VII+93 p.+VIII tabele, Bucuresci, 1888
- Acte justificative privitoare la analiza chimică cantitativă a apelor de beut din Bucuresci/Actes**

justificatifs relatifs a l'analyse Chimique quantitative des eaux potables de Bucarest, A. Urbeanu, 120 p., București (Typo-Litogr. Eduard Wiegand), 1889

5. *Apele potabile din Bucuresci din punctul de vedere chimic și microbiologic*, A. Urbeanu, sub direcțiunea Prof. Z. Petrescu, în limba română și franceză (*Les eaux potables de Bucarest au point de vue Chimique et microbiologique*), 120 p. și o planșă cu 2 figuri, Buc. (Tipolitogr. Eduard Wiegand), (Crăiniceanu Gh.: „Vădește o muncă neobosită cu cercetări minuțioase”; *Rev. Spitalul*, 1889, p. 387: „se apreciază că e foarte meritorie”), 1889

6. *Elemente de Toxicologie. Fascicula I: Istoricul otrăvirilor și al otrăvirilor*, A. Urbeanu, Dimitrie Stoicescu, 112 p., București (Typo-Litografia Eduard Wiegand) (Izsák S.: a fost prima lucrare de acest gen din România), 1890

7. *Instrucțiuni la întrebuițarea esențelor eterelor de fructe și a uleiurilor esențiale fabricate de Dr. A. Urbeanu & C-ia București, Ghergani Rusciuc*. 48 p., București (Stab. de Arte Grafice Elzevir), 1898

8. *Contribuțiuni la studiul falsificării băuturilor în România*, Dr. A. Urbeanu, 24 p., București (Tip. Litogr. Soc. Tiparul), 1900

9. *Impozitul pe țuică, o necesitate fiscală și igienică*, Dr. A. Urbeanu, 27 p., București (Tip. Soc. Tiparul) (Extras din *Revista Farmaciei*), 1900

10. *Îmbunătățirea alimentației țaranului român*, Dr. A. Urbeanu, 55 p., 7 tab., București (Tip. Speranța) (critica situației existente și preconizarea introducerii soiei), 1901

11. *Țuica și basamacul. Studiu critic*, Dr. A. Urbeanu, București (Stab. Grafic Albert Baer), 1901

12. *Amintiri*, Dr. A. Urbeanu, București, *Revista Farmaciei*, nr. 8-9, 1901

13. *Quo vadis*, Dr. A. Urbeanu, Buc., *Revista Farmaciei*, nr. 12, p. 456-464, 1901

14. *Monopolizarea farmaciilor de către stat*, Dr. A. Urbeanu, 47 p., București (Inst. de arte grafice Eminescu) (Extras din *Revista Farmaciei Nr. 2/1902*) (Propunere de etatizare a farmaciilor și crearea unui nou sistem de aprovizionare cu medicamente a populației prin intermediul depozitului central de medicamente și al farmaciilor centrale din capitala de județ și oraș, ce urmau a se înființa), 1902

15. *Alimentațiunea copiilor de țărani din punctul de vedere al chimiei alimentare*, Dr. A. Urbeanu, 20 p., București (Inst. Grafic Eminescu) (Extras din *Buletinul Medical nr. 27*), 1902

16. *Din istoricul chimiei organice la noi în țară*, Dr. A. Urbeanu, Bucuresci (Extras din *Buletinul Societății de Științe din Bucuresci-România*, Anul XI, nr. 1 și 2, p. 230-247), 1902

17. *Studiu asupra alcoolismului (programa materiei): I. Istoricul băuturilor alcoolice în România până în sec. al XIX-lea; II. Producția și consumația băuturilor alcoolice în raport cu populația în sec. al XIX-lea*, Dr. A. Urbeanu, 19 p. (Comunicare la Congresul Asociației Române pentru înaintarea și răspândirea științelor, secția IX. Științele Sociale și Economice), București (Tip. Munca), 1903

18. *Alimentația trupelor române*, Dr. A. Urbeanu, 29 p., București (Inst. de Arte Grafice Eminescu) (Extras din *Revista Sanitară Militară*), 1903

19. *Importanța soiei pentru hrana copiilor*, Dr. A. Urbeanu, 14 p., București (Tip. Munca), (Comunicare la Congresul Asociației Române pentru înaintarea și răspândirea științelor, Buc., 1903), 1903

20. *Despre caracteristica alimentației țaranului român*, Dr. A. Urbeanu, 20 p., București (Imprimeria Statului), (Primul Congres al Soc. de Științe din Buc., Iași, 1902), 1903

21. *Stabilitatea elementelor chimice față de energia celulară. Contribuțiuni la filozofia alimentației*, Dr. A. Urbeanu, 62 p., București (Imprimeria Statului) (Primul Congres al Soc. de Științe din Buc., Iași, 1902), 1903

22. *Sur la question de la qualité hygiénique des boissons. IV, Essences et impuretés. Rapport entre la qualité physiologique et la quantité*, Dr. A. Urbeanu, 14 p., Bucarest (L'imprimerie Sperantza) (Extras din *Revista Farmaciei nr. 3*, 1904), 1904

23. *Problema alimentației țaranului. Chestia soiei*, Dr. A. Urbeanu, 106 p. + tabele, București, (Stab. Grafic Țăranu & Co.), 1905

24. *Hrana săteanului român în cei din urmă 40 de ani și îmbunătățirile de adus*, Dr. A. Urbeanu, 31 p., București (Imprimeria Statului), 1906

25. *Studiul alcoolismului în România. I. Istoricul beuturilor alcoolice în România*, Dr. A. Urbeanu, 87 p., București (Imprimeria Statului), 1906

26. *Studiul alcoolismului în România. II. Producția și consumația băuturilor în România în raport cu populația în secolul al XIX-lea*, Dr. A. Urbeanu, 36 p., București (Imprimeria Statului), 1908
27. *Critica anchetei d-lor învățători asupra hranei săteanului român*, Dr. A. Urbeanu, 16 p., București (Inst. de Arte Grafice), 1908
28. *Evoluția chestiei soiei în Europa și în România*, Dr. A. Urbeanu, 28 p., București („Speranța“ Inst. de Arte Grafice), 1908
29. *Neoiobăgia și Capitalismul față de hrana populației. Răspuns D-lui C. Dobrogeanu-Gherea*, Dr. A. Urbeanu, 78 p., București (Tip. Cooperativă Poporul), 1911
30. *Insuficiența fiziologică calitativă a hranei țăranului român și cauzele care o determină. O lacună a cunoștințelor noastre despre alimentație*, Dr. A. Urbeanu, 17 p., București (Inst. de Arte Grafice, Carol Göbl S-r I. St. Rasidescu), 1913
31. *Noi instrucțiuni la întrebuințarea aromelor, sucurilor condensate de fructe, uleiurilor-esențiale și culorilor alimentare fabricate de Dr. A. Urbeanu*, 82 p., Ed. III., București (Inst. de Arte Grafice Carmen Sylva) (Fabricile Dr. A. Urbeanu, București, Str. Vaselor, 49-51, T-Severin, Banovița, București, Str. Mașinei, 10, Sucursala: Rusciug Bulgaria. Fabrică de spirt rafinat, fabrică de oțet igienic Cocos, fabrică de arome, sucuri de fructe, uleiuri, culori esențiale și diverse producțiuni), 1914
32. *Cercetări noi asupra alimentației populațiilor Pelagra experimentală, foame cronică specifică. I. Studiu experimental cu alimente normale nealterate*, Dr. A. Urbeanu, 96 p.+1 pl., București (Tip. „Lupta“, N. Stroilă), 1914
33. *Deutschlands Wahrhafter Krieg und Dir Trage der unterdrückten Rumänen in Oesterreich-Ungarn*, Dr. A. Urbeanu, 43 p., Bucarest (Grafische Anstalt Carol Göbl, Nachf. I. St. Rasidescu), 1914
34. *Volksernährungsfragen. Die Gefahr einer an Kalnion-Verbindungen zu armen Ernährungsweise und ihre Beziehung zu Ernährung krankheitenund. Chemische und physiologische Unter Such-angen über die Normalkost mit Berücksichtigung der Kriegskost*, (Probleme de alimentația popoului), Dr. A. Urbeanu, 163 p. cu il., Bukarest (Grafische Anstalt Carol Göbl, Nachf. I. St. Rasidescu), 1915
35. *Probleme sociale. Primejdia degenerării popoului român. Nevoia întregirii hranei țăranului*, Dr. A. Urbeanu, București, 1927
36. *Essai d'une doctrine de la Matière mineral appliquee dans la Pathologie de la nutrition*, Dr. A. Urbeanu, Gestetner, 1 f.+9 p., București
37. *Le mystère du cancer humain. Documents chimico-biologiques* (Misterul cancerului uman. Documente chimico-biologice), Dr. A. Urbeanu, București, 1934.

BIBLIOGRAFIE

1. **Apreotesei C.**, Laboratorul central de chimie al armatei, *Revista de Istoria Farmaciei*, 15 dec. 2001, nr. 2, p. 24-54
2. **Brătescu G.**, Dicționar de medicină și farmacie, București, 1975
3. **Cotrău M.**, Medicamentul de-a lungul vremii, Editura Apollonia, Iași 1995, p. 169, 173
4. **Crăiniceanu Gh.**, Literatura medicală românească: Biografii și bibliografie, Ed. Academiei Române, București, 1907, p. 284-285
5. **Iugulescu C.**, Pagini din trecutul farmaciei românești, Editura Sitech Craiova, 2008, p. 163-164
6. **Izsák S.**, Farmacia de-a lungul secolelor, Editura Științifică și Pedagogică, Buc. 1979, p. 292, 332, 333, 337, 340, 352, 356
7. **Lipan V.**, Farmacia românească în date, Braunschweig, 1990, p. 114-115, 117, 120-123, 125, 139, 143x2, 144x2, 147-148, 151, 153-154, 157, 158x2, 164, 170, 172-173, 176, 191, 219, 239, 385
8. **Lipan V.**, Istoria farmaciei române în date, Ed. Farmaceutică București, 2009, p. 113-115, 117, 120, 122, 123, 124, 153, 157, 160, 164, 165, 169, 173, 179, 182, 197, 207, 214, 221, 247, 306, 349, 350, 628
9. **Lipan V., Urbeanu Adolf**, Dicționar biografic de farmaciști români, vol. 2, Ed. Farmaceutică București, 2011, p. 312-315
10. **Sârbu V., Unc O.**, Istoria medicinei dobrogene, 2010, vol. I, p. 266
11. *Revista Farmaciei*, 1894-1930
12. *Revista Spitalul*, 1889
13. **Spielmann J., Graziella Baicu**, *Istoria științelor farmaceutice în România*, Ed. Medicală Amaltea, Buc. 1994, p. 222, 223, 225, 230, 231, 241